

Z vetopom v nacionalno državo je postala naša organizacija nositeljica važne kulturne in prosvetne naloge; čimjačje in čimširše bo njeno kulturno in prosvetno delovanje tembolj bo služila narodu in državi. Kulturno in prosvetno delo naj ne bo le sredstvo drugim ciljem temveč naj služi samo svojemu vzvišenemu idealu.

PROSVETA

Glasnik Poverjeništvu UJU v Ljubljani
o kulturnem in prosvetnem gibanju učiteljstva.

Učiteljice in narodno prosvetno delo.

(iz vrst naših tovarišic.)

V našem narodno-prosvetnem delu je naloga učiteljice istotako, ali pa včasih še bolj važna kakor njenega moškega tovariša v poklicu. To pa radi tega, ker je večkrat uspeh ženskega dela z ozirom na gotova dejstva bolj siguren kakor moškega. Ne mislim trditi, da ona svojo nalogo bolje razume kakor moški, temveč iz popolnoma drugih vzrokov. Ženska, kot politično neenakopravna se za politiko tudi ne briga, razen v redkih slučajih. Če je to prav ali ne, to tukaj ne pride v poštev, dasi je tudi to vprašanje eminentne važnosti. Toda če je človek prevzet politične strasti ali če hočete navdušenja za svoje prepričanje — se žalibog nikdar ali redko dvigne nad predsodke političnega nasprotstva, pa najsi isto v bistvu niti ne obstoja, če vzamemo na pr. v poštev današnje prilike. Vsaj kolikor se napredne kulturne smeri tiče, je skupno delo nedvomno mogoče in napaka je, abstimirati od dela radi političnih nasprotstev, kar se pa pri nas tako često dogaja in v čemur leži tudi veliko vzroka neuspehov v tem pogledu. Toda pri ženski to vsaj danes še ne pride toliko v poštev in to je v tem slučaju le pozdravljati. Dostikrat ona lahko (zlasti v manjših krajih) napetost oblažuje in tako prevzame vzvišeno nalogo Ifigenije: »Nicht mitzuhassen, mitzulieben bin ich da.« To je učiteljice prva naloga v globljem pomenu. Tako ona lahko v marsikakem kraju ustvari temelj naprednemu prosvetnemu delu: s spretno potezo posreduje vzajemnost vseh onih, ki so zmožni in ki hočejo delati, kar je nedvomno predpogoj uspešnemu delu.

Koliko je pa tudi ciljev na polju narodno-prosvetnega dela, ki izrecno zahtevajo sodelovanja ženske moči. Saj ni nič manj važno širiti prosveto med ženstvom kakor med moškimi. »Dajte nam izobraženih mater in preobrazili bomo svet.« In kdo naj prevzame to svečeniško nalogo, če ne učiteljica? Ženska bo razumela žensko in pot do njene duše bo najlažje našla ona. Da se mora učiteljica te svoje naloge zavedati in skušati, da ji bo kos, ni treba še posebe poudariti. Seveda je v začetku težavno in dostikrat, zlasti za mlado dekle, prav težko dobiti duševni kontakt z neznanom in nezaupljivo okolico, toda z dobro voljo in polagoma pojde gotovo. Če stopi z iskreno dobrohotnostjo ljudem nasproti, prav gotovo najde odmeva vsaj v nekaterih dušah. Pri tem se bo ustalila in usmerila tudi njena notranjost, ki bo izžarevala nje duševno bogastvo v sprejemljiva srca. Človek, poln sočutja napram drugim, človek z odkritim in iskrenim čustvovanjem ima v sebi bogastvo, proti kateremu bogastvo milijonarja ničesar ne pomeni; lahko stori več dobrega kot največji bogatin. (Swet Marden).

Tedaj: volja je dobra, a kako začeti? To vprašanje bo stavila gotovo vsaka začetnica, še večkrat pa morebiti one, ki so že poskusile — brezuspešno. Iz lastne izkušnje mi je znano, s kakim nezaupanjem spremljajo ljudje vsak korak učiteljice, zlasti mlajše. Marsikje nimajo vere ne v njeno zmožnost, ne v njeno razumevanje njihovih potreb in teženj. Naš človek je pač vzgojen v nezaupnosti in omalovaževanju učiteljstva. Ne pomaga nam, iskati in pobijati krivce, temveč z delom jim pokažimo nasprotno. Toda eno je predvsem potrebno: manjkati ne sme pravega zaupanja v samega sebe, katero edino nam pomore premagati ovire in težave, katero nam bo v prvem početku nadomeščalo prijateljstvo in bodrilce na naši poti. A kar je pri tem najvažnejše: vera v samega sebe in zmago našega dela vpliva na sočloveka z magnetično močjo in pridobiti si zaupanje brez vsiljevanja in reklame. Z zaupanjem s strani ljudstva pa je led prebit! Toda treba je tudi sedaj delati previdno; manjkati ne sme finega psihološkega takta, notranjega čuta, ki ti narekuje smernice, katere imaš ubrati, da se ne zaletiš in ne izgubiš tal pod no-

gami. Kajti delo se ima vedno uravnati po mentaliteti prebivalstva, po potrebah in razmerah kraja in časa. Drugačno smer si moraš na pr. načrtati v kraju, kjer tvori večino prebivalstva delavstvo, drugačno zopet v izrecno poljedelskih krajih.

Torišče vsega izvenučnega prosvetnega dela bodi šola. Na ta način se lahko izogneš očitku, da je tvoje delo politično pobarvano. To sicer ni nič hudega in tudi ženski ni treba skrivati svojega poštenega prepričanja, toda zlasti pri ženskah na deželi naletiš v tem oziru često na predsodke in odpor. Najenostavnejši začetek je osnutek ženskega pevskega zbora. Saj ni treba, da je takoj spočetka popoln in da je vse brezhibno. Najsi bodo sprva le tri, štiri ponavljalke, ni treba prav nič misliti, da je to premalo. Ko bodo te videle, da je prijetno, bodo privabile tudi druge, starejše tovarišice. V zimskih večerih jim bo to ljuba in dobrodošla zabava in iz lastne izkušnje vem, kako težko so čakale prihodnje zime, ker poleti, ko je doba dela, so ti večeri odpadli. Pa ne samo vaškim dekletom, temveč tudi učiteljici prinašajo ti večeri razvedrilo in prijetno zavest, ki jo občutimo po storjenem delu. Vsak, ki je z uspehom delal več kot mu je nalagala mrzla dolžnost, ve, da te besede niso le prazne fraze.

Ker ima človek v sebi zdrav nagon, to, kar zna, tudi uveljaviti, se bo v dekletih samih porodila želja po javni produkciji tega, kar so se naučile. Hoče bodo imponirati svojim staršem, fantom in bogve komu. To se pa more najbolj udeležiti v dramskih uprizoritvah, odnosno skupno z njimi. Tako je prvi osnutek ljudskega odra, kot nadaljevanje šolskega odra, tu. Pridejo pa zopet pomisleki: to stane preveč denarja, kje je prostor za oder, kulise, obleka itd. V resnici pa to vprašanje ne dela toliko težko kakor izgleda na prvi hip. Če je vas bolj priprosta, oziroma bolj revna, se bodo ti ljudje zadovoljili s preprostejšo uprizoritvijo (tudi z deklamacijami in pevskim nastopi). Naproti pa bodo v bogatejših krajih dekleta sama skrbela za lično opremo. Spominjam se na prav originalno uprizoritev dveh iger, ene otroške in ene za odrasle na prostoru med kozolcem in velikim skednom. Uspelo je prav dobro, ljudje so bili ponosni in zadovoljni, četudi je marsikdo izmed njih v sosednjem trgu videl že kaj lepšega. Toda to je bilo njihovo izvajanje, njihova last in za prihodnjič so radi žrtvovali mnogo več. Da je prirejanje iger važno vzgojno sredstvo za naše žensko, mislim, da ni treba še posebej poudarjati. Veliko je seveda odvisno od materiala, ki ga jim podamo. Ogibati se je treba preveč plehkih, pa tudi preabstraktnih in preglobokih stvari. Vendar pa bodi osnovna ideja vedno plemenita in vzgojna. Četudi je vpliv neznan — večinoma se niti ne opazi — je vendar prvi korak storjen. Ne samo, da tovrstne prireditve vzbujajo blažja čutila v preprosti duši kmečke žene, polagoma ji vcepljajo tudi čut za lepoto in veselje za nadaljno udeleževanje pri prireditvah.

Kadar je torej izobraževalno delo učiteljice tako daleč napredovalo, da je priredila celo kako igro, potem je predavanja v obliki prijateljskega sestanka naravna posledica. V obliki diskusije naj skuša v poslušalkah vzbuditi zanimanje za vse one panoge, ki si jih je stavila v svoj program.

Vemo, da je za žensko poleg njene npravitvene in duševne kakovosti velpomembna tudi higijena telesa. Koliko se more in mora še storiti na tem polju, ve posebno učiteljica na deželi. Prvo, najprimitivnejše kulturno delo na deželi je, ženskam privzgojiti potrebo po telesni čistosti, snagni na domu itd. Kot drug važen predmet predavanja oziroma diskusijskega večera bi bilo alkoholno vprašanje, vzgoja otrok v predšolski dobi, gospodinjstvo, varčnost itd. To je si-

cer bolj zunanja stran vzgoje, a kot izobraževalno delo nič manj pomembna za harmoničen razvoj naših žena. Nato pa pridejo na vrsto vprašanja globlje vsebine, ki naj imajo namen izobraževati duševno stran. Za spremembo se lahko čita tudi kako publikacijo primerne vsebine, bodisi iz kakega dnevnika ali revije, na pr. mesečnik »Ženski svet« vsebuje več prav poljudnih sestavkov iz socialnega zdravstva, gospodinjstva itd., ki bi bili primerni za tovrstno uporabo.

Kako hitro se bo v poslušalkah vzbudila želja po dobri knjigi! Nič ne bo treba ponujati, kar same bodo prišle in prosile za knjige. Toda kje jih vzeti? Kateri kraj ima knjižnico za odrasle? V današnjih težkih časih smo pač prisiljeni računati z danimi razmerami z ozirom na materialne težkoče. Vendar ima pa vsaka šola na razpolago šolsko knjižnico, kjer se med drugimi knjigami dobe tudi kaki »Zvončki« in »Vrtci« in knjige Mohorjeve družbe, s čimer se za prvi hip zadovolje tudi odrasli. Polagoma pa bodo sami uvideli potrebo po lastni knjižnici. V večjih krajih bodo zahtevali z ozirom na kakovost knjig večje; tam bo pa zato tudi v materialnem oziru lažje: občina bo rada prispevala za ustanovitve knjižnice, odvisno je le od primernega vplivanja s strani učiteljstva. Z ustanovitvijo ljudskih knjižnic po deželi je pa položen temelj našemu izobraževalnemu delu. Kajti knjiga je najboljšo sredstvo za spontano vzbujanje interesa za neznanim, želje po novem znanju, skratka: stremeljenja po izobrazbi. Obsebi je umevno, da je treba največje pažnje in skrbnosti pri izbiri knjig. Pravo vrednost bo imela ljudska knjižnica šele tedaj, če bo vsebovala knjige take vsebine, da bodo našle pravega odmeva v čitalcih. To bo pa le tedaj, če se bodo čitale z razumevanjem. Tu je zopet treba, da je knjižničar dober poznavalec čitateljev, da pozna duševni nivo. Res je, vsled slabe predizobrazbe v sociologiji — za učiteljico enim izmed najpotrebnejših predmetov — je zlasti neizkušena mlajša učiteljica večkrat v zadregi v tem oziru. Ona pač ve, kaj njej ugaja, ali za človeka iz čisto družega miljeja, kako naj pogodi pravo? V takem slučaju je pač najbolje, da se obrne na tajništvo organizacije, kjer ji bodo izkušeni tovariši z veseljem nasvetovali. Sploh je že z ozirom na njeno delo nujno potrebno, da je z organizacijo v trajnem stiku, da poroča tja o svojem delu in sprejema navodila in nasvete. Le na ta način bo delo rodilo uspeh, če bo dobro organizirano. Tudi javne ljudske knjižnice bodo najbolje uspevale, če bodo nastanjene v šolah in v rokah učiteljstva.

Dasiravno ima ves razvoj in napredok človeštva videz, da je produkt moškega duha in dela, je vendar velevažen, enakovreden činitelj žena, osobito mati in vzgojiteljica. In ako hočemo vzgojiti zdrav in močan narod, ki bo zmožen v življenski borbi tekmovali z drugimi narodi, moramo predvsem vzgojiti njegovo žensko, dvigniti njega intelektualni in etični nivo. Vsaj to zahtevajo že današnje razmere, ko vedno napredujoča kultura zahteva duševno in fizično sposobnejših ljudi, ki nam jih morejo vzgojiti le matere, ki se tega zavedajo vsled lastne probujenosti, katera je sad dela učiteljice-vzgojiteljice.

Seznam nekaterih pesmi, ki so primerne za deklamacije na šolskih odrih.

Spodnji seznam smo prejeli od tovariša Tirana iz Moravc. Gotovo bo dobro služil marsikomu pri izbiri deklamovank za prireditve na šolskih odrih. Posnemanja vredno je, da bi tudi drugi tovariši in tovarišice zbrale enake pesmi, ki so se dobro obnesle pri deklamacijah in bi nam doposlali seznam. S tem bi lahko sčasoma dobili celotno zbirko primernih deklamovank za šolske odre. Dali bi jih urediti večjemu tovarišu, ki pozna mladinsko literaturo in šolski oder in bi jih izdal v posameznih zvezkih.

Velike važnosti je tudi tehniška stran deklamovanja. Za nekatere pesmi se da z malim tru-

Kdor plove brez smotra in jasno smeri v svetovni reki, je izgubljen, ta služi le drugim; zato se moramo vprašati: ali imamo pravi smoter, pravi ideal, brez pravega ideala in jasne smeri ni mogoč napredek. Kake kulturne in prosvetne ideale imamo izven šole? Usmerjajmo tudi v tem pravcu svojo pot!

dom prirediti tudi posebno scenerijo na odru, ki odgovarja vsebini pesmi in pozorišču na katerem se vrši dejanje, za katere deklamacije je potreba posebnih kostumov. S tem neverjetno pridobi deklamacija na efektu. Ponekde so tovarišice in tovariši že to izvajali in imajo dobre izkušnje. Malo truda Vas stane, če pošljete seznam deklamovank s pripisom tehniških navodil, dobri stvari pa s tem mnogo koristite. Na delo!

Avtor, naslov zbirke in založba.	Naslov pesmi in stran.
1. Aškerc: Balade in romances. Schwentner.	Brodnik, 8. Mejnik, 85. Atila in slovenska kraljica, 97. Kronanje v Zagrebu, 153.
2. Aškerc: Lirske in epske poezije. Schwentner.	Na Kale-mejdan, 41. Najlepši dan, 86. Mea kulpa, 101. Pravljica o koscu, 156.
3. Aškerc: Zbornik. Schwentner.	Boštjanov mlin, 158. Pesem statenberških kmetov, 267.
4. Aškerc: Aškerčeva čitanka. Svobodna Misel, 1913.	Mi vstajamo!, 31. Sopotnik*, 33. Knežji kamen*, 97. Janičar, 145.
5. Aškerc: Balade in romances. Mohor. Družba.	Domovina*, 16. Naša meja gori*, 29. Molitev*, 38. Slovenska zemlja**, 83.
6. Albrecht: Pesmi življenja. Umetniška propaganda, 1920.	Narodu**, 84. Sveti Jurij, 21. Pojdimo h gostilji, 24. Brda*, 60.
7. Debeljak: Solnce in sence. Tiskovna zadr. 1919.	Noša zemlja*, 70. Pesmi starega begunca* I., 96. Pesmi starega begunca* II., 97. Pesmi starega begunca* IV., 99. Slavenska zemlja*, 27.
8. Glaser: Slovenska nar. lir. Zvezna t., 1920.	Pesem iz bodočih dni*, 42. Čele kula*, 122. Pomladanska romanca, 3. Sentjanžovo, 55.
9. Gradnik: Pot bolesti. Zal. »Jug«, 1922.	Pomladni veter*, 13. Po jutranjem lovu*, 34. Elegija 2*, 58. Elegija 5*, 61. Tržaškim bratom*, 62.
10. Gradnik: Padajoče zvezde. Omladina, 1916.	Naša nesreča*, 133. Pesem iredentistov*, 81. Zalostni mišek, 39.
11. Gañgl: Moje obzorje. Učit. tisk. 1914.	Marko v skripcih, 50. Brez miru, 54. Zagonetka I., 58. Vojska, 10. Veverica, 21. Na sejmu, 24. Ure, 44.
12. Aleksandrov: Pesmi in romances. Schwentner, 1903.	III., 68.
13. Gruden: Primorske pesmi. Zvezna t., 1920.	(3), 27. (4), 29.
14. Čika Jova Zmaj: Malaj in Malon. Jug. 1921.	V tel težkih dneih*, 114. Goriškim izgnancem*, 38. Kovaška*, 46. Zelena čelada*, 52. Vprašanja*, 59. Ves.
15. Čika Jova Zmaj: Malandarja. Tiskovna god. 1921.	Neznancu*, 76. Rojakom*, 74. Oktober, 72. Klopotec, 73. št. 16, 55, 65 ali 66, 76, 359, 605 in druge.
16. Čika Jova Zmaj: Pisani oblaki. Tiskovna zad., 1922.	
17. Zbornik: Pesmi. Tiskovna zad., 1922.	
18. Zbornik: Drobne pesmi. Učiteljska tiskarna, 1922.	
19. Zupančič: Čez plan. Schwentner, 1904.	
20. Zupančič: V zarje Vidove. Schwentner, 1920.	
21. Zupančič: Ciciban. Jug. 1922.	
22. Glaser: Pohorske poti. Zvezna, 1919.	
23. Štekelj: Slov. nar. pesmi. Slov. Matica.	

Opombe k seznamu pesmi — deklamovank.

(E. Tiran).

- S — Scenerija.
P — Pripovednik v levem prednjem kotu pozornice.
L — Luč.
rl — razdeljene vloge.
- Aškerc: Najlepši dan, rl. P.
Aškerc: Boštjanov mlin S. podrt mlin; P. L. skoraj noč; mlinarja se vidi samo kot belo silhueto.
Aškerc: Pravljica o koscu. S. travnik; v enem kotu grm, za njim smrt; oba s koso, L. mrak; ščip je žarek iz žepne elektr. svetilke.
Aškerc: Pesem statenberških kmetov. S na vasi; v ozadiju grad. Kmetje oboroženi s sekirami, vilami, kosami.
Glaser: Sv. Jurj. S. travnik; Sv. Jurj pride oblečen, kot pesem (priskače, pripisna na piščali), potrka z njo ob zemljo; kukavica za kuliso zakuka, ptički zapojejo; čez hip prilte otroci iz vasi in zarajajo krog Jurja.)
Glaser: Pojdemo h gostilji. Ijajanje. Kolikor živali, toliko dece; med rajanjem dekl. vsak po kltico.